

Н. В. ЛАГОДІЄНКО

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри обліку і аудиту,
Миколаївський національний аграрний університет

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Лагодієнко, Н. В. Управління фінансовими потоками аграрного підприємства [Текст] / Н. В. Лагодієнко // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 18. – № 3. – С. 60-64. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті проаналізовано наукові розробки, присвячені формуванню системи управління фінансовими потоками підприємства, досліджено основні проблемні питання теоретичного забезпечення управління фінансовими потоками, визначено основні етапи управління фінансовими потоками на аграрному підприємстві.

Ключові слова: *фінансовий потік; фінансові ресурси; економічні відносини; фінансово-економічний аналіз; фінансово-господарська діяльність.*

N. V. LAHODIENKO

PhD in Economics,
Senior Lecturer,
Department of Accounting and Auditing,
Mykolayiv National Agrarian University

MANAGEMENT OF FINANCIAL FLOWS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Abstract

Scientific researches which are connected with the formation of the system of company financial flows are analysed in the article. The basic problematic issues of theoretical providing of financial flows management are investigated. The main stages of financial flows management in the agricultural enterprise are determined.

Keywords: *financial flow; financial resources; economic relations; financial and economic analysis; financial and economic activity.*

JEL classification: M410

Вступ

Нині, коли поточне фінансове становище багатьох аграрних підприємств вкрай нестійке, важливим об'єктом аналізу та управління повинні стати фінансові потоки підприємства.

Однією з основних умов фінансового добробуту аграрних підприємств є приплив коштів, що забезпечує покриття їх зобов'язань. Відсутність мінімально необхідного запасу фінансових ресурсів свідчить звичайно про фінансові ускладнення. Надмірна ж величина залишку фінансових ресурсів говорить про те, що реально підприємство зазнає збитків, пов'язаних, по-перше, з інфляцією і знеціненням грошей і, по-друге, з упущеною можливістю їх вигідного розміщення й одержання додаткового доходу. У цьому зв'язку виникає необхідність оцінки раціональності управління фінансовими потоками на підприємстві.

Сьогодні виглядає можливим стверджувати, що на багатьох аграрних підприємствах недостатня увага звертається на планування та управління фінансовими потоками. Таке становище зумовлено тим, що авторитарні методи не працюють в ринкових умовах господарювання, а закордонні моделі, що мають у своєму арсеналі дієві методи управління фінансовими потоками, оскільки не адаптовані до української дійсності, є малоефективними. Це визначає необхідність розробки і впровадження нових технологій планування, аналізу та контролю фінансових потоків у сучасних українських умовах, які

характеризуються високим рівнем інфляції, нерозвиненістю ринку цінних паперів, складністю здійснення фінансових інвестицій.

Питанням управління фінансовими потоками присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: Г. Азаренкова, З. Боді, О. Васюренко, А. Горбунов, В. Іванов, В. Іріков, В. Корнеєв, С. Кусакин, В. П. Медведева, Р. Мертон, С. К. Мирзажанова, Ю. П. Морозова, В. Н. Мосіна, В. Москаленко, Е. В. Негашева, О. Олійник, К. В. Пивоварова, Г. І. Просветова, Л. Ю. Проурзіна, Б. М. Раппопорт, В. Релін, В. М. Рутгайзер, І. В. Сергєєв, Е. Л. Татарський, Е. О. Уткіна, М. А. Федотова, А. Д. Шеремет, В. А. Щербакова та ін.

Мета та завдання статті

У процесі вивчення науково-практичних публікацій виявлено брак розробленості і чіткості питань управління фінансовими потоками. Потрібно зазначити, що в цій науковій області ще не склався остаточно понятійний апарат, вимагає уточнення методичне забезпечення процесу управління фінансовими потоками підприємства з урахуванням регіональної та галузевої специфіки, що і визначає актуальність теми статті.

Виклад основного матеріалу дослідження

Управління фінансовими потоками аграрного підприємства є управлінням сукупністю бізнес-процесів, що складають його фінансово-господарську діяльність, і передбачає визначення залишків, запасів і руху фінансових, трудових, матеріальних та інформаційних ресурсів, розробку схем взаємодії з контрагентами. За своєю суттю таке управління є управлінням результатами фінансово-господарської діяльності, що виникають при здійсненні підприємством поточної, фінансової та інвестиційної діяльності. Тому управління фінансовими потоками є керування прибутком, рентабельністю видів діяльності, залученим капіталом і грошовими потоками в прогнозованому та подовженому періоді при інвестуванні в умовах нерівноваженого економічного середовища.

Незважаючи на велику кількість наукових робіт, присвячених проблематиці управління фінансовими потоками, їх аналіз дозволяє зробити висновок, що вони не охоплюють комплексно діяльність аграрного підприємства і не пов'язують цільові функції управління підприємства, показники діяльності підрозділів і вплив нерівноважного середовища. Нині управління фінансовими потоками на основі планування полягає в розробці бюджетів доходів і витрат з розмежуванням за статтями та в подальшому порівнянні планових і фактичних даних. Рішення проблем управління шукають на основі ретроспективного аналізу фінансової звітності і у визначенні необхідних ресурсів шляхом множення оборотів за рахунками обліку за минулий період на планований темп зростання виробництва й індекс цін. Прогнозна фінансова звітність формується за допомогою екстраполяції сьогоднішніх результатів на майбутній період на основі формального трендового підходу, шляхом множення сальдових залишків за статтями звітності на плановані коефіцієнти темпу зростання майна і зобов'язань.

Пропоновані у фаховій літературі рішення дозволяють управляти фінансовими потоками і показниками господарських операцій, наприклад, показниками управління запасами, продажами товару, його доставкою, або спрямовані на планування окремих показників продукту, що випускається, наприклад, показників собівартості продукції, її ціни, прибутку. Найчастіше за основу управління беруть дані, одержувані з розрахунку показників ефективності інвестиційного проекту, фінансових коефіцієнтів або важелів управління прибутком. У низці випадків управління пов'язують тільки з визначенням необхідних ресурсів, для чого формується обмежене число бюджетів доходів і витрат, що є недостатнім для ефективного планування і не відповідає сучасним умовам діяльності аграрних підприємств у нерівноважному середовищі.

Вивчаючи наукові розробки, присвячені формуванню системи управління фінансовими потоками підприємства, можемо виокремити декілька основних напрямків, а саме:

- фінансові потоки підприємства розглядаються на макрорівні. Тобто у цих дослідженнях фінансові потоки підприємства розглядаються як складова частина фінансових потоків економіки країни, а система управління ними передбачає наявність механізму регулювання діяльності підприємств, їх взаємодії з іншими суб'єктами господарювання, державою, іноземними інституціями тощо. Перевагою такого підходу є те, що підприємство розглядається як суб'єкт економічних відносин, який генерує основні фінансові потоки в державі, а створення ефективного механізму управління ними є питанням державного регулювання. З іншого боку, недоліком такого підходу є те, що питання внутрішньої (тобто на мікрорівні) оптимізації фінансових потоків підприємства практично усувається з розгляду [2; 9].
- фінансові потоки підприємства розглядають на мікрорівні. При цьому метою управління фінансовими потоками здебільшого вважається вирішення наступних питань: оптимізація залишку грошових коштів підприємства (модель Баумоля, модель Міллера-Орра), оптимізація розрахунків з постачальниками та покупцями і управління дебіторською заборгованістю на основі аналізу

платоспроможності покупця та розрахунку необхідного періоду обороту кредиторської та дебіторської заборгованості, вибір джерел фінансування поточних та стратегічних завдань підприємства. Тобто серед основних недоліків зазначеного підходу можна назвати наступне:

- відсутність комплексного підходу до вирішення проблеми побудови ефективної системи управління фінансовими потоками підприємства, що негативно впливає на реалізацію одного з основних принципів фінансового менеджменту, а саме – комплексність розробки управлінських рішень та інтегрованість з загальною системою управління підприємством;
 - розгляд системи управління фінансовими потоками підприємства як здебільшого статичної системи, а не такої, яка постійно змінюється і кожного наступного періоду характеризується новими параметрами, інтенсивністю роботи, завантаженістю [1; 3; 4; 7].
- систему управління фінансовими потоками розглядають як систему масового обслуговування, де в ролі заявок виступають фінансові вимоги, що надходять на підприємство, в ролі обслуговуючих апаратів – робітники підприємства, які обслуговують певні види заявок, або комп'ютерна система обробки заявок. Основним недоліком цього підходу є те, що в цьому випадку з розгляду усувається основне питання – наявність фінансових ресурсів на підприємстві та здатність підприємства генерувати позитивні фінансові потоки [10].

На сьогодні не сформовано комплексної теоретико-методологічної бази, що дозволяє управляти фінансовими потоками в поєднанні з визначенням необхідних для цього ресурсів в умовах залучення капіталу, генерування грошових потоків, зміни впливу чинників, з урахуванням амортизаційної, дивідендної та податкової політики і умов комерційного кредитування. Сформована ситуація ставить фінансових менеджерів підприємства в скрутне становище і вони потребують практичного вирішення цієї проблеми.

Ефективна система управління фінансовими потоками охоплює такі елементи: облік руху фінансових активів, фінансовий аналіз, планування фінансових потоків, прогнозування стратегії використання фінансових потоків, прийняття управлінського рішення з метою оптимізації потоку, контроль за раціональністю використання фінансів підприємства (рис. 1).

Для створення дієвої системи управління фінансовими потоками виникає потреба детального планування, розробки та дотримання цілісної системи управління такими потоками, що містить наступні процеси:

1. Визначення завдань і цілей системи управління фінансовими потоками. Цілі мають бути синхронізовані з головними цілями підприємства на певний період часу та повинні окреслювати головні проблеми в управлінні та шляхи їх поліпшення.
2. Класифікація фінансових потоків аграрного підприємства за джерелами виникнення надходження та витрат. Така класифікація дозволить оцінити характеристику фінансових потоків і спростити вибір певного управлінського рішення.
3. Створення інформаційної бази для управління – внутрішнього положення про систему управління фінансовими потоками. Це положення повинно складатись з головних аспектів обліку фінансових ресурсів за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства; процедур та засад планування та контролю, які будуть використовуватись та дотримуватись працівниками при виконанні своїх обов'язків у системі управління фінансовими потоками; аналітичної бази показників, коефіцієнтів, методик проведення фінансового аналізу за класифікаційними видами і групами фінансовими потоків на підприємстві.
4. Ведення на підприємстві періодичних платіжних календарів та бюджетів з планами на місяць, квартал та рік (податковий календар, календар дебіторської та кредиторської заборгованості тощо)
5. Визначення підрозділів підприємства, відповідальних за правильне ведення обліку фінансових ресурсів, проведення систематичного аналізу – внутрішнього та зовнішнього, планування на прогностичний період, контролю за веденням управління та розробки комплексу заходів щодо оптимізації фінансових потоків. Доцільно закріпити ці функції за бухгалтерією підприємства та економічним (плановим) відділом, а також визначити посадові обов'язки відповідальних осіб за управління фінансовими потоками.
6. Враховувати комплексно податкову, дивідендну і амортизаційну політику, умови комерційного кредитування і курсову різницю, генеровані підприємством грошові потоки в прогностичному та подовженому періоді при інвестуванні, а також структуру і середньозважену вартість залученого капіталу при складанні прогностичної фінансової звітності.
7. Планування та координування діяльності підрозділів керівником підприємства. Для досягнення найбільшого ефекту від управління фінансовими потоками необхідно досягти взаємозв'язку в роботі цих підрозділів шляхом розподілу функцій між працівниками, складання звітів по проведеній роботі та звітування перед керівництвом, пропонування власних методів та шляхів покращення певної ситуації на підприємстві.

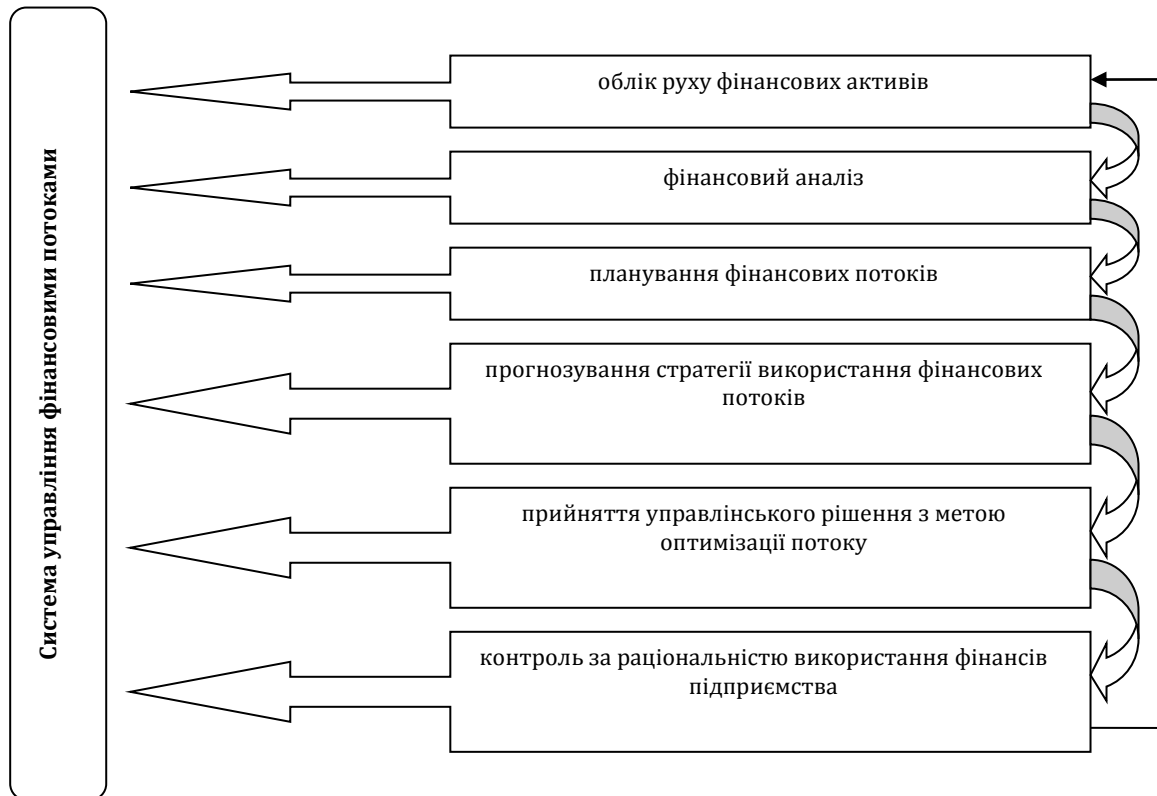

Рис. 1. Етапи управління фінансовими потоками на аграрному підприємстві

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, система управління фінансовими потоками суб'єкта господарювання є індивідуальною для кожного підприємства, оскільки необхідно враховувати особливості його фінансово-господарської діяльності та специфічні умови зовнішнього і внутрішнього середовища її реалізації. Але у більшості аграрних підприємств-початківців відсутня належна організація фінансової системи, немає взаємозв'язку між структурними підрозділами, не встановлені і не розмежовані їх функції, відсутні кваліфіковані фахівці, що перешкоджає створенню системи управління фінансовими потоками.

Список літератури

1. Азаренкова, Г. М. Фінансові потоки в системі економічних відносин / Г. М. Азаренкова. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 328 с.
2. Белоусов, М. В. Экспериментальная разработка интегрированных матриц финансовых потоков [Електронний ресурс] / М. В. Белоусов, Е. А. Абрамова. – Режим доступу : <http://www.forecast.ru/Metodology/MSAM/Metodology.asp>.
3. Бланк, И. Управление использованием капитала / И. Бланк. – К.: «Ника-Центр», 2000. – 656 с.
4. Бочаров, В. В. Коммерческое бюджетирование / В. В. Бочаров. – СПб.: Питер, 2003. – 283 с.
5. Горбунов, А. Р. Управление финансовыми потоками. Проект «сборка холдинга». – 3-е изд., доп. и перераб. / А. Р. Горбунов. – М.: Изд-во «Глобус», 2003. – 224 с.
6. Єрмошкіна, О. В. Теоретичні підходи до класифікації фінансових потоків в умовах розвитку міжнародних зв'язків підприємства / О. В. Єрмошкіна // Зб.: Економічний вісник Національного гірничого університету, № 4, – Дніпропетровськ: РИКНГУ, 2003. – С. 79-87.
7. Єрмошкіна, О. В. Управління фінансовими потоками промислових підприємств: теорія, практика, перспективи / О. В. Єрмошкіна. – Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2009. – 479 с.
8. Майборода, О. В. Особливість визначення та сутність фінансових потоків підприємства / О. В. Майборода // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. Вип. 184. Т. 3. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2003. – С. 659-670.
9. Самуельсон, П. Економіка: підручник / П. Самуельсон. – Львів. Світ, 1993. – 496 с.
10. Хавтур, О. В. Теоретична концептуалізація фінансових потоків страхових компаній в Україні / О. В. Хавтур // Наукові записки. – Острозька Академія, 2003. – Вип. 5. – С. 234 – 249.

References

1. Azarenkova, H. M. (2006). *Finansovi potoky v systemi ekonomichnykh vidnosyn*. Kharkiv : Inzhek, 2006.
2. Belousov, M. V. & Abramova, E. A. (2014). *Jeksperimental'naja razrabotka integrirovannykh matric finansovykh potokov*. Retrieved from : <http://www.forecast.ru/Metodology/MSAM/Metodology.asp>.
3. Blank, I. (2000). *Upravlenie ispol'zovaniem kapitala*. Kyiv: Nika-Centr.
4. Bocharov, V. V. (2003). *Kommercheskoe bjudzhetirovanie*. SPb.: Piter.
5. Gorbunov, A. R. (2003). *Upravlenie finansovymi potokami. Proekt «sborka holdinga*. Moscow: Globus.
6. Yermoshkina, O. V. (2003). *Teoretychni pidkhody do klasyfikatsii finansovykh potokiv v umovakh rozvytku mizhnarodnykh zviazkiv pidprijemstva*. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu*, 4, 79-87.
7. Yermoshkina, O. V. (2009). *Upravlinnia finansovymy potokamy promyslovykh pidprijemstv: teoriia, praktyka, perspektyvy*. Dnipropetrovsk : Natsionalnyi hirnychyi universytet.
8. Maiboroda, O. V. (2003). *Osoblyvist vyznachennia ta sutnist finansovykh potokiv pidprijemstva*. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky*, 659-670.
9. Samuelson, P. (1993). *Ekonomika*. Lviv: Svit.
10. Khavtur, O. V. (2003). *Teoretychna kontseptualizatsiia finansovykh potokiv strakhovykh kompanii v Ukraini*. *Naukovi zapysky*, 5, 234-249.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2014 р.